

Stafetmodtager september 2011: Ingemai Larsen lektor ved Institut for Engelsk, Germansk og Romansk (Engerom)

Guimaraes Rosa: Djævelen på vejen

Denne roman er for brasilianerne hvad Ulysses er for irerne. Et prægtigt værk, der som Joyce's sprogligt set er på kanten af det muligt oversættelige. Romanen udkom i 1956, godt 25 år efter at brasilianerne havde taget et både symbolsk og helt bogstaveligt oprør med det europæisk portugisiske sprog og i deres kannibalismemanifest erklæret, at de ikke længere ville stå i kolonial gæld til den gamle metropol. Så Djævelen på vejen er fuld af brasilianismer, og for dølen hvor de virker! Her er en forfatter, der på bedste kannibalismevis virkelig har ædt, fordøjet, beholdt hvad han ville og spyttet resten ud. Rosa gjorde sproget lokalt og mundret og dermed fik den farverige handling ekstra kød og blod. For en underviser i såvel postkoloniale teorier og praksisser som i litteraturhistorie er romanen et must, for de studerende det samme og for lægmanden en sand fornøjelse

Pero Vaz de Caminha: A Carta

Vi taler her om Brasiliens fødselsattest og om et af de vigtigste dokumenter, i form af et brev, fra opdagelsestiden. Pero Vaz var sendt på havet af Kong Manuel og sejlede med Pedro Álvares Cabral fra Portugal med retning mod Indien, hvortil portugiserne var nået få år forinden. Der ventede der Pero Vaz en stilling som skriver ved den handelsstation, som var ved at blive opført. Men vejrforholdene trak flåden ud af kurs, længere og længere mod vest, og d. 1.5. 1500 lagde portugiserne til ved det nuværende Porto Seguro, lidt syd for Salvador. Brasilien var opdaget, i hvert fald officielt. Og her mødte portugiserne de indfødte brasilianere og stiftede dermed bekendtskab med en flora og fauna, en befolkningsgruppe og en levevis, de aldrig tidligere havde hørt det mindste om. Pero Vaz' skrivelse til kongen er enestående i sin på en gang loyale, nøjagtige, undrende og respektfulde beskrivelse af indianerne. De er nok nøgne, som Gud har skabt dem, men de er det med værdighed, de indgyder respekt og de lever i perfekt overensstemmelse med naturen omkring dem.

José Saramago: Historien om Baltasar og Blimunda og den forunderlige passarola,

Romanen er fuldstændig lydefrit oversat fra portugisisk af Mone Hvass, der i en periode måtte kalde mig for Blimunda, for hun kunne godt se, hvordan dette episke mesterværk, så let at læse, så medrivende og så enormt morsomt, gik i blodet på mig. Tilsvarende gjorde Det år Ricardo Reis døde, der bedre end mange fagbøger tilsammen formidler stemningen af fyrrenes korporative Portugal, og det inden for den mest syrede fiktive ramme: historien om hvordan Fernando Pessoa ene heteronym Ricardo Reis dør! Bestemt ikke hurtigt at læse, men jeg vælger at stole på, at mine studerende, der alle er blevet tvangsindlagt til at læse denne roman, efterfølgende har tilgivet mig og måske endda fået en hel del ud af det.

José Saramago: Det år Ricardo Reis døde

Tilsvarende gjorde Det år Ricardo Reis døde, der bedre end mange fagbøger tilsammen formidler stemningen af fyrrenes korporative Portugal, og det inden for den mest syrede fiktive ramme: historien om hvordan Fernando Pessaos ene heteronym Ricardo Reis dør! Bestemt ikke hurtigt at læse, men jeg vælger at stole på, at mine studerende, der alle er blevet tvangsindlagt til at læse denne roman, efterfølgende har tilgivet mig og måske endda fået en hel del ud af det.

Luandino Vieira: Luuanda

Her kræves visse og ikke helt gængse spidskompetencer, nemlig læsefærdighed og kendskab til portugisisk ortografi, syntaks og grammatik. Men for en tredieårsstuderende på portugisiskstudiet er man i den privilegerede situation at kunne grine og græde med Luandino. I sine noveller fra Luandas fattige forstæder, der i halvtredserne var befolket af lige så mange hvide portugisere som indfødte angolanere, opfører han sig fuldstændig respektløst og totalt kreativt overfor enhver regel om syntaks. Og sprog er som bekendt magt; Luandino blev fængslet pga. sin manglende autoritetstro over for det rigsportugisiske og viser her vejen for, hvordan en tidligere koloni ikke behøver lade sig sprogligt undertrykke. At ovennævnte Guimaraes Rosa her har sin afrikanske pendant er der ingen tvivl om, Luandino er lige så blændende og et fantastisk bekendtskab.

Benedict Anderson: Imagined Communities

– er en klassiker, hvis forestillede fællesskaber er blevet gentaget så ofte, at man en overgang næsten ikke orkede at høre om dem længere. Men udgivelsen er pædagogisk forbilledlig og udkom på et tidspunkt, hvor så megen nationalismeteorik hovedsagelig drejede sig om at udsælde nationalstaten for alle dens forfærdeligheder, udelukkelse, marginaliseringer, voldshandlinger, undertrykkelse og så videre. Anderson sigtede som bekendt mod at undersøge, hvorfor denne nationalstat er blevet og vedbliver at være så vigtig, og det gør han på yderst overbevisende vis.

Mona Baker: Translation and Conflict. A Narrative Account:

Oversættelsesteori er noget af det mest spændende og relevante, der findes for en humanist. Kan man overhovedet oversætte? (i så fald findes kulturforskelle principielt ikke) eller må vi konstatere, at det sådan set er umuligt (i så fald kan vi måske aldrig overvinde vores kulturforskelle – og hvordan skal vi så leve side om side?). Når man som sprogmenneske beskæftiger sig helt konkret og lavpraktisk med oversættelse, står det lysende klart, hvor vanskeligt det er at besvare spørgsmålet, og hvor uendeligt mange muligheder man som oversætter faktisk har for at 'farve' sin tekst. Mona Bakers udgivelse er vanvittig provokerende, yderst politiserende og subjektiv – og helt afgjort noget af det mest stimulerende, jeg har læst inden for genren. Bakers synspunkt er, at oversætteren må betragtes som politisk aktivist når han eller hun oversætter – og hendes empiriske materiale er ikke mindre subjektivt udvalgt, det relaterer sig i hovedsagen til konflikten mellem palæstinensere og israelere. I undervisningen sidste år testede vi Baker på diverse spanske, franske, tyske, engelske, portugisiske og italienske tekster om Muhammedkrisen, og hold op hvor vi lærte noget.

Fernando Pessoa: At være virkelig

Lad en portugisiskkyndig tale om Pessoa og hun holder ikke op foreløbig. Pessoa placerer Portugal på Blooms liste over verdenslitteraturens ypperste forfattere og tro mig, det holder. Hvem kan ellers påtage sig så mange litterære klædninger ("heteronymer"), hvem kan det ene øjeblik give Marinetti og den italienske avantgarde baghjul og det næste synke hen i distanceret kærestesorg over at Lidia forbliver uopnåelig? For derefter at udstille tidens forfald og den livslede han føler ved blot at spadserer rundt i Lissabons gader. Blandt de samlinger, som er oversat til dansk – fabelagtigt gjort af Mone Hvass og Peter Poulsen – vil jeg plukke to ud: Rastløshedens Bog og At være Virkelig; digte af Alberto Caeiro. Det er i sidstnævnte, man finder digtcyklussen Fårehyrden og her søger tilflugt, når akademikertilværelsen bare bliver for akademisk, alt, alt for akademisk.

Fernando Pessoa: Rastløshedens bog

Novo Dicionario Aurélio da Língua Portuguesa:

Ordbogen er lige uundværlig for sprogmanden, som nodehæftet er det for pianisten. Og nu fås den oven i købet online. Så denne kilotunge sag behøver de nye studerende ikke slæbe sig krumbøjede af, når de skal til eksamen, dejligt. Men ellers har vi her en af kongerne inden for genren, jeg er aldrig gået forgæves. Man vil gerne vide hvad en gogó-de-guariba er eller hvor mange betydninger insoo har eller for den sags skyld hvilket køn urocórdios mon er – Aurélio svarer på det hele.

Luis de Camoes: Os Lusíadas

Er Pessoa eller Camoes den største? Tåbeligt og overflødigt spørgsmål. De gør hinanden større. Luis de Camoes inkarnerer myten om den heroiske portugiser, der trodser alle farer og al den frygt, som var forbundet med at krydse verdenshavene. Der mangler ikke superlativer, når hans landsmænd skal beskrives, og når han fremhæver deres pionerånd. Men når Camoes ikke er gået over i historien som blot en mytemager, er der flere gode grunde til det: Han havde nemlig selv været der, ude i verdensimperiet, og altså sejlet den selvsamme rute, som førte Vasco da Gama til Indien i 1496. Og så skriver han totalt medrivende og gudsbenådet, såvel i sine sonetter, der driver af elskov og lyser af visdom, som i Lusíaderne, der i intet mindre end 1102 strofer beretter Portugals historie. Det sker inden for en mytisk ramme, der kan forekomme helt outdated, men nej, hvor det virker. Og det tror jeg faktisk at alle portugisiskstuderende har måttet erkende.

António Lobo Antunes: Sjøvernes Odysse

Det portugisiske diktatur, Europas længstvarende, faldt endelig i 1974 og en meget betydningsfuld årsag hertil var den voksende frustration, vrede og afmagt over for kolonikrigene, som blev ført i Afrika. Så dette blev skæbnens tragiske ironi, at portugiserne selv sagde fra overfor krigen mod "undersåtterne". Nellikerevolutionen gjorde det af med et styre, som havde isoleret portugiserne og bremset så meget udvikling, og i det følgende år skiftede Mozambique, Angola, Guinea Bissau, Sao Tomé og Príncipe og Kap Verde status fra kolonier til selvstændige nationer. Det havde kostet

dyrt, materielt og menneskeligt, og det er her Antonio Lobo Antunes melder sig som sin generations vigtigste og mest læseværdige forfatter. Han formår at tematisere krigen og dens konsekvenser på mesterlig vis og uden at falde i den fælde, som kunne ligge lige for, nemlig skyldnerfælden.

António Lobo Antunes: Portugals Ære

Antunes' ærinde er ikke at drage konklusioner om ansvar og skyld, hans ærinde er at skabe identifikationsmuligheder for portugiserne, der – stort set uden undtagelse – alle har haft et familiemedlem involveret i krigen. Det er ikke hyggelæsning vi taler om, men det er heller ikke det modsatte. Der venter en stor læseoplevelse, for Antunes er en mester i stream of consciousness og i at skabe stemninger. Jeg har aldrig været ude for en studerende, som ikke blev berørt af de uddrag vi har læst sammen.